

DAH ÅÅNEDIN URSÄKTEN

” Ingen ber dig att be om ursäkt för dina
förfäder men du blir ombedd att avveckla
det förtryckssystem de byggt upp som
du upprätthåller och drar nytta av. ”

Tjihtesistie Mov veasoe mov vaajmosne, Nils-Aslak Valkeapää

Ur dikten Mitt hem är i mitt hjärta av Nils-Aslak Valkeapää

“...Mov veasoe mov vaajmosne
mannine jáhta

Vielle datne dam daajrah
åabpa datne guarkah
menh guktie ov-nohkens almetjidie jiehtedh
mah gaajhkem daam vaaksjoeh
guktie dejtie vaestiedidh
mah jeatja veartanistie

Gumhtie bihkedidh
ij gusnie-ge årroeminie
jalhts jielieminie
jielieminie hov
daej guevtielisnie

Datne tjáadtjoeminie mov låajtosne
Mov ohtjegåetie sierkestahki duekesne
biejjie mov tjovkese
jaevrie mov pliejhkegaerie

Gumhtie bihkedidh
vaajmoe mov veasoe
mannine jáhta
Gumhtie bihkedidh
jeatjebh aaj desnie jielieminie
mov åabpah viellh

Vielle gumhtie jiehtedh
åabpa gumhtie jiehtedh...”

“...Mitt hem är i mitt hjärta
det flyttar med mig

Du vet det bror
du förstår det syster
men vad säger jag till främlingar
som vakar över allt detta
vad svarar jag på deras frågor
som kommer från en annan värld

Hur kan man förklara
att man ingenstans bor
eller ändå bor
när jag bor
bland alla dessa vidder

Du står i min säng
mitt avtråde är bakom buskarna
solen är min lampa
sjön mitt tvättfat

Hur förklara
att hjärtat är mitt hem
att det följer mig
Hur förklara
att där bor också andra
mina bröder och systrar

Vad ska jag säga bror
vad ska jag säga syster...”

Åsa Simma

“Hiehke idtjim buektehth giknjelidie tjöödtjestidh”
“Plötsligt kunde jag inte hålla tillbaka tårarna”

Manne deejrim Sveerjen gærhkoe likte-mebarkojne saemiej vööste aalkeme, mov almetjidie. Idtjim maaje dennie jijtjehke gyrhkesjimmesne Uppsalan dåapmoegærh-kosne, desnie gusnie åånedin.

Gåessie ånnetji vaaseme dle guarkajim meehtim daam gyrhkesjimmiem mænngan vihth vuartasjidh. Tjirkim dam vuartasjidh, idtjim dan jijnjem vuertieh, juktie veele daajram guktie saemieh jih jeatjah aalkoeal-metjijh bijre jarkan veartanisnie gærhkøjste daaresjamme.

Bååhperim jih dijpesovvim gosse govlim övtebe erkebispe Antje Jackelén dej bääjhto-de boejhkesji. Dichte naemhtie jeehti:

Mijjieh dijjiem vaejviestamme. Mijjieh dijen maadtoem daaresjamme guktie skaamoeh jih vaejvieh boelveste boelvese jähteme.

Idtjimh vuejniah. Idtjimh goltelh. Baektjede daejredh maam Sveerjen gærhkoe dorjeme jih guktie vaejviestamme.

Idtjimh vuejniah dijen våajnoe Sjugniedæjjese jih eatnamasse. Idtjimh guarkoeh guktie saemien aajmoevoete aarkebiejjesne. Ibie dijjem dåastoehamme.

Sveerjen gærhkoe lij åvtemes dennie naeliebiologijesne. Mijjen åejvieladtjh dej auktoriteetem jih dej faamoem seabradahkesne nuhtjin guktie tjierthediblemem jih koloniaale våajnoem eevtjedh jih dle almetjeaarvoem jih almetji vyörtegs-voetem miedteli.

Daenbien Sveerjen gærhkoe daam boejhkesje jih sijhtebe åånedidh.

Hiehke idtjim buektehth giknjelidie tjöödtjestidh. Mov vaajmoem dievviedi. Mov almetjidie jih mannem vuajnome. Dle guarkam daate tjuara saemien almetjigujmie gærhkosne juekielovvedh. Daerpies liktemebarkojne aelkedh guktie maahta jorkesovvedh. Daate teaterinie, musihkine jih kåanstine aalka – aalka mijjen vuesiehtimmine.

Jag visste att Svenska kyrkan hade inlett ett försoningsarbete gentemot det samiska folket, mitt folk. Jag närvarade dock inte under själva högmässan i Uppsala domkyrka, där ursikten framfördes.

Något senare förstod jag att hela högmäs-san gick att se i efterhand. Jag tog mod till mig, jag hade inte så höga förväntningar, eftersom jag känner väl till vad samerna och andra urfolk i världen fått utstå, i och med kyrkornas övergrepp mot oss.

Jag blev överrumplad och drabbad, när jag hörde den förra ärkebiskopen Antje Jackelén, metodiskt uttrycka så många illgärningar. Hon sa bland annat:

Vi har lagt orättfärdiga bördor på er. Vi har tyngt ner era förfäder och förmödrar med skam och smärta som ärvts av nya generationer.

Vi såg inte. Vi lyssnade inte. Det gör ont att ta in att Svenska kyrkan har bidragit till och legitimerat förtryck.

Vi såg inte ert självklara förhållande till Skaparen och till markerna. Vi förstod inte att samisk andlighet uttrycker sig i vardagens handlingar. Vi har inte mött er i ögonhöjd.

Svenska kyrkan har haft en avgörande roll som dörröppnare för rasbiologerna. Våra företrädare använde sin auktoritet och sin makt i samhället för att rättfärdiga rasistiskt och kolonialt tankegods, med svåra kränkningar av människovärdet och mänsklig värdighet som följd.

Detta erkänner Svenska kyrkan idag och för detta ber vi om ursäkt.

Plötsligt kunde jag inte hålla tillbaka tårarna, jag nåddes djupt i hjärterötterna, mitt folk och jag var sedda. Då förstår jag att detta måste delas med alla människor i det kyrkliga rummet. Försoningsarbetet måste börja så att en förändring kan ske. Det börjar med teater, musik och konst – det börjar med vår föreställning.

Kjell Peder Johanson

Göökte lahtesh mijjen soptsestimme:

” *Ij guhte datnem stillh tjoerh dov maadtoen åvteste åånedidh, menh tjoerh dejtie dov miedtelimmievu-ekide sliejhtedh jih mestie nåhtam åtnah.* ”

” *Dihte mij åånedimmiem åådtje faamoem åtna guktie sæjhta dam dåastodh, ij Leah dihte mij åånede.* ”

Gosse gihtjesovvim mejtie sijhtim daejnie vuesiehtimmine barkedh, dle leam joe guh-kiem daejnie åvtebarkojne barkeme. Guar-kajim tjïelke ulmieh gååvnesi dejtie löövles dååjrehtimide meatan utnedh maam saemieh damteme, menh aaj dam saemien poesijem jih saemien aajmoevoetem lutn-jedh. Åvtelen dan barkoen sijse tjaangim, dle gellien aejkien Åsa Simmam gaavnesjim. Govlim guktie vajmesti gosse dam åånedim-miesaadtegem Tv:sne vuartasjamme. Guktie dijpesovvim sov soptsesistie guktie eelkim tjaeledh jih regisseeredidh. Daelie maajetjh daate vuesiehtimmie riejrïes – jeenjeh gyjhtelassh mov saemien voelpide mah maahtoem jih dååjrehtimmieh mannine juakeme.

Två repliker ur vår berättelse:

” *Ingen ber dig att be om ursäkt för dina förfäder men du blir ombedd att avveckla det förtryck-system de byggt upp som du upprätthåller och drar nytta av.* ”

” *Makten över hur en ursäkt tas emot ligger hos den som får den, inte hos den som uttalar den.* ”

När jag bjöds in att arbeta med föreställningen hade förarbetet pågått länge. Jag förstod att det fanns en stark ambition att ta vara på många av de tunga erfarenheter som det samiska folket drabbats av, men också en vilja att gestalta samisk poesi, och samisk andlighet. Min väg in i arbetet blev några intensiva möten med Åsa Simma, hennes ord om hur hon rörts till gråt av den TV-sända ursikten blev min känslomässiga fantasitrampolin in i skrivande och regisserande. Nu finns föreställningen äntligen – tack alla samiska vänner som generöst delat kunskap och erfarenhet med mig.

Hans-Ola Ericsson

Musihken bijre

Daennie vuesiehtimmesne dle daah tjöön-ghkeldh stuhtjh leah daejstie biejesovveme:

Vuelie. Johan Märaken vuelie Jupmielasse. Daate vuesiehtimmien stuhtje jïh gellie vuelieh Karl Tirenen spielesovveme doku-mentasjovneste jaepeste 1907–1916 raajan. Johan Märak (1928–2019), dihte bist man-nem viehkiehtie guktie åahpenim saemien seabradahkine, jïh dan åvteste manne dansoe gijhteles.

Tjoejeldahkh orgelistie mij ij leah aarebi govlesovveme, tjöönghkesovveme joekehth orgelijstie Örgryten orre gærhkoste jïh Norrfjärdenen gærhkoste.

Ektiedimmiebarkoe dorjehtæjjaj jïh orgelen gaskem, slagverke (Tommy Björk) desnie leam jeenjemes sopranen Susanne Rydénen tjoejeldahkijste jïh base Lars Arvidssone, jïh aaj tjoejenassh dej gær-hkoej orgeltjoejeldahkijste. Dovne riekte lahtesh övtebe erkebispe Antje Jackeléneste åånedimmiegyrhkesjimmeste Uppsala dåapmoegærhkosne rahkan 24-b 2021.

Skarrehth tjoejeldahkh. Biegeke, dälle, tjaetsie jïh sïllh lopmesne (jåartesne) leah tjoejeldahkh mah vuesiehtimmesne govle-suvvieh. Goh aarebi produksjovnine leam læhkoem åtneme mov tjoejeldahkeingen-jöörine, Anders Hannusinie barkeme.

Om musiken

Min utgångspunkt till de komponerade delarna till denna föreställning bygger på användandet av:

Jojk. Johan Märaks storartade jojk till Gud fader, som ingår i verket som en ryggrad, ett ledmotiv, och en lång rad jojkar ur Karl Tiréns inspelade dokumentation från 1907 till 1916. Det var för övrigt Johan Märak (1928–2019) som förde mig nära den samiska världen och för detta är och förblir jag honom evigt tacksam.

Icke hörda orgelklanger, delvis samplade från de enastående orglarna i Örgryte nya kyrka och Norrfjärdens kyrka.

Ett samspel mellan skådespelare, orgel och slagverk (Tommy Björk) där jag har använt mig främst av samplingar av sopranen Susanne Rydén och basen Lars Arvidsson samt live-klanger från respektive kyrkas orgelinstrument. Vidare ingår direkta citat med tidigare ärkebiskopen Antje Jackelén från förlåtelsegudstjänsten i Uppsala domkyrka den 24 november 2021.

Klangliga ljudelement. Vind, eld, vatten och steg i snö (jord) utgör en klanglig bas för hela föreställningen. Som i tidigare produktioner har jag haft förmånen att samarbeta med min ljudingenjör, Anders Hannus.

MANUSE: Åsa Simma jïh Kjell Peder Johanson
SOEJKESJH: Dirk Gindt, Floyd Favel jïh Åsa Simma
REGISSÖÖRE: Kjell Peder Johanson
KOMPOSITÖÖRE JÏH ORGANISTE: Hans-Ola Ericsson
KOREOGRAAFE JÏH BALTEREGISSÖÖRE: Indra Lorentzen
SLAGVERKE: Tommy Björk
ENSEMBLE: Cecilia Persson, Åsa Simma jïh Marja Utsi
GUVVIEKÅANSTE: Britta Marakatt-Labba
VAARJOEDESIGNE: Sara Svonni
GÅAROJH: Sara Svonni jïh Astrid Larsson Lindh
SCENOGRAAFJJE: Agneta Enzell
MASKDESIGNE: Cajsa Jackson
TJOEJEINGENJÖÖRE: Anders Hannus
TJOJETEKNIHKERE: Jon Modin
TJOVKEDESIGNE: Jacob Willén
SCENETEKNIHKERE: Simon Roberts
SNAHKERE: Lars Ericsson
GUVVIEH: Sandra Lee Vasiljev
AFFISCHE: Jan Larsson
DOEKJJE JÏH FEALADIMMIEGÏETEDAMMIJE: Jacob Willén
SUFFLÖÖRE: Takakehto Charles
JARKOESTÆJJA: Kristina Labba jïh Maidi Steinfjell
PRODUSENTH: Elle Máret Labba, Monica Bergander, Christina Seldahl Lindgren
VUESIEHTIMMESNE AAJ TEEKSTH MAH Nils Aslak Valkepää, Paulus Utsi, Lea Simma, Floyd Havel, Hans-Ragnar Mathisen jïh Jean Genet tjaaleme
<i>Dah åånedin</i> lea akte ektiedimmiebarkoe Giron Sámi Teáhteren, Estrad Norren jïh Regijovne Jïemhte Herjedaelie Scenekåansten gaskem. Sveerjen gærhkoe jïh Norrlanden Musihke jïh daanhtsometeatere leah dåarjegh vadtme guktie maehtebe vuesiehtimmine bijre jarkan fealadidh. Giron Sámi Teáhter Kanadaen ambassadem dåarjegijstie åvtebarkose gijhtedh.

MANUS: Åsa Simma och Kjell Peder Johanson
BASERAT PÅ EN IDÉ AV: Dirk Gindt, Floyd Favel och Åsa Simma
REGISSÖR: Kjell Peder Johanson
KOMPOSITÖR OCH ORGANIST: Hans-Ola Ericsson
KOREOGRAF OCH MEDREGISSÖR: Indra Lorentzen
SLAGVERK: Tommy Björk
ENSEMBLE: Cecilia Persson, Åsa Simma och Marja Utsi
BILDKONST: Britta Marakatt-Labba
KOSTYMDESIGN: Sara Svonni
SÖMMERSKOR: Sara Svonni och Astrid Larsson Lindh
SCENOGRAFI: Agneta Enzell
MASKDESIGN: Cajsa Jackson
LJUSDESIGN: Emanuel Arvanitis
LJUDINGENJÖR: Anders Hannus
LJUDTEKNIKER: Jon Modin
LJUSTEKNIKER: Jacob Willén
SCENTEKNIKER: Simon Roberts
SNICKARE: Lars Ericsson
FOTO: Sandra Lee Vasiljev
AFFISCH OCH FORM: Jan Larsson
SÄLJARE OCH TURNÉLÄGGARE: Jacob Willén
SUFFLÖR: Takakehto Charles
ÖVERSÄTTARE: Kristina Labba och Maidi Steinfjell
PRODUCENTER: Elle Máret Labba, Monica Bergander och Christina Seldahl Lindgren
I MANUS INGÅR OCKSÅ TEXTER AV: Nils-Aslak Valkeapää, Paulus Utsi, Lea Simma, Floyd Havel, Hans-Ragnar Mathisen och Jean Genet
<i>Ursäkten</i> är en samproduktion mellan Giron Sámi Teáhter och Estrad Norr, Region Jämtland Härjedalens Scenkonst. Turnén görs med stöd av Svenska kyrkan och Norrlands Musik- och Dansteater. Giron Sámi Teáhter tackar Kanadas ambassad för deras stöd i förarbetet.

“Sveerjen gærhkoe aavode Giron Sámi Teáhterem j̄ih daam vuesiehtimmiem ‘Dah áånedin’ dåastodh. Luste saemien kultuvre, gieles j̄ih aajmoe sijjiem vaalta mijjen gærkojne. Mijjeh utnebe daate vihkeles tsiehkies mijjen liktemebarkosne j̄ih goerkesimmiem bueriedidh. Jijn̄h gæjhtoe dijjieh káansten tjirr̄h dejt̄ie saemien dååjrehtim̄ide j̄ih perspektij̄vide buekt̄ede.”

KARIN SARJA, GOEVTESEN ÄJVI, GÄRHKOEEN GOEVTESE, GÄRHKOEKANSLIJE

“Det är med glädje Svenska kyrkan nu tar emot Giron Sámi Teáhter och föreställningen ‘Sii bivde ándagassii – Ursäkten’. Det är glädjande att samisk kultur, språk och andlighet får ta plats och synliggöras i våra kyrkorum. Vi ser detta som ett viktigt steg på vägen mot försoning och ökad förståelse. Tack för att ni med konstnärlig kraft och närvaro lyfter fram samiska erfarenheter och perspektiv.”

KARIN SARJA, AVDELNINGSCHEF, AVDELNINGEN FÖR KYRKOLIV, KYRKOKANSLIET

The logo for Giron Sámi Teáhter features a stylized orange symbol on the left, composed of several overlapping loops that form a circular shape with a small figure inside. To the right of this symbol, the words "GIRON SÁMI" and "TEÁHTER" are written in a bold, orange, sans-serif font, stacked vertically.

GIRON SÁMI
TEÁHTER